A-2nd year.

Total Pages—6

DDE/II/SANS/V/12

M.A. Part-II Examination, 2012

SANSKRIT

PAPER — V

Full Marks : 100

Time : 4 hours

The figures in the right hand margin indicate marks

Candidates are required to give their answers in their own words as far as practicable

Illustrate the answers wherever necessary

Write the answers to questions of each Half in separate books

FIRST HALF

[*Marks* : 60]

1. Answer any *one* of the following : 10

(*a*) ब्रह्मसृष्ट्यपेक्षया कविसृष्टिः कथं विलक्षणा तथा उत्कृष्टा-काव्य-प्रकाशमाश्रित्य प्रतिपाद्यताम् ।

(*Turn Over*)

(*b*) कति काव्यप्रयोजनानि मम्मटाचार्येण निगदितानि ? तत्र कानि कविनिष्ठानि, कानि च पाठकनिष्ठानीत्युल्लिख्य आलोच्यन्ताम् ।

(*c*) सप्रसङ्ग व्याख्यायताम् :–

(*i*) क्वचित्तु स्फुटालंकारविरहेऽपि न काव्यत्वहानिः ।

(*ii*) अतादृशि गुणीभूतव्यङ्ग्यं व्यङ्ग्ये तु मध्यमम् ।

2. Answer any *one* of the following : 10

(*a*) का नाम लक्षणा ? तस्या अवान्तरभेदानुल्लिख्य '...... आरोपितः शब्दव्यापारः सान्तरनिष्ठो लक्षणा' त्यस्याशयः स्पष्टीक्रियताम् ।

(*b*) मम्मटाचार्यमते शब्दः कतिविधः ? के च ते ? के वा तेषामर्थाः ? तात्पर्यार्थविषयेऽभिहितान्वयवादिनां तथान्विताभिधानवादिनां मतं व्याख्यायताम् ।

(*c*) सप्रसङ्ग व्याख्यायताम् :–

(*i*) सर्वेषां प्रायशोऽर्थानां व्यञ्जकत्वमपीष्यते

(*ii*) नाभिधा समयाभावात् ।

3. Answer any *two* of the following : 10 × 2

(*a*) सभेदं सोदाहरणमनुप्रासालंकारस्वरूपं विशदयत ।

(*b*) सलक्षणं सोदाहरणं यथेच्छमलंकारद्वयस्य स्वरूपमालोच्यताम् —

यमकः, उत्प्रेक्षा, दृष्टान्तः, स्वभावोक्तिः ।

(*c*) सयुक्तिक यथेच्छ द्वयोः अलंकारनिर्णयः क्रियताम् : —

(*i*) मधुरः सुधावदधरः पल्लवतुल्योऽतिपेलवः पाणिः ।
चकितमृगलोचनाभ्यां सदृशी चपले च लोचने तस्याः ।।

(*ii*) बुद्धिशस्त्रः प्रकृत्यङ्गो घनसंवृतिकञ्चुकः ।
चारेक्षणो दूतमुखः पुरुषः कोऽपि पार्थिवः ।।

(*iii*) पादाहतं यदुत्थाय मूर्धानमधिरोहति ।
स्वस्थादेवापमानेऽपि देहिनस्तद् वरं रजः ।।

(*iv*) आ परितोषाद् विदुषां न साधु मन्ये प्रयोगविज्ञानम् ।
बलवदपि शिक्षितानामात्मन्यप्रत्ययं चेतः ।।

(*d*) परस्परयोर्मध्ये वैसादृश्यं विचारयत —

(*i*) उपमा–रूपकम्

(*ii*) भ्रान्तिमान्–सन्देहः ।

4. ध्वनिप्रतिपक्षवादिरूपेणाभाववादिनां मतमुद्धृतिपुरःसम् आलोच्यताम् । 14

अथवा

ध्वनिस्वरूपं यदानन्दवर्धनेन प्रतिपादितं स्वीये ध्वन्यालोकग्रन्थे तत्प्रतिपाद्यताम् ।

5. सप्रसङ्गं व्याख्यायताम् :— 6

सरस्वती स्वादु तदर्थवस्तु
निःष्यन्दमाना महतां कवीनाम् ।
आलोकसामान्यमभिव्यनक्ति
परिस्फुरन्तं प्रतिभाविशेषम् ।।

अथवा

आलोकार्थी यथा दीपशिखायां यत्नवान् जनः ।
तदुपायतया तद्वदर्थे वाच्ये तदादृतः ।।

SECOND HALF

[*Marks* : 40]

1. Describe the evolution of dramaturgy as stated in Bharata's Natyaśastra. 14

Or

Expose the significance of 'विभावानुभावव्यभिचारिसंयोगाद् रसनिष्पत्तिः' – as stated in the dramaturgy of Bharata.

2. Explain any *one* of the following : 6

(*i*) सर्वशास्त्रार्थसम्पन्नं सर्वशिल्पप्रदर्शकम् ।
नाट्यशास्त्रं पञ्चमं वेदं सेतिहासं करोम्यहम् ।।

(*ii*) नान्दीकृता मया पूर्वमाशीर्वचनसंयुता ।
अष्टाङ्गपदसंयुक्ता विचित्रा देवसम्मता ।।

(*iii*) न तज्ज्ञानं न तच्छिल्पं न सा विद्या न सा कला ।
न स योगो न तत् कर्म नाट्येऽस्मिन् यत्र दृश्यते ।।

3. Write, after Dhananjaya, a comprehensive note on Arthaprakrti with its classification. 14

Or

What do you mean by Vrtti ? Write a comprehensive note on भारती वृत्ति with its division.

4. Write short notes on any *two* of the following : 3 + 3

(*i*) प्रहसन

(*ii*) प्रवेशक

(*iii*) नृत्त

(*iv*) पताका

(*v*) चूलिका ।